

'מיתה אינה יכולה מכחשתו גרושין יכולה מכחשתו... רב אסי אמר: כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירשה, מיתה ליכא לברורה גירושין איכא לברורה, דאמרינן לה אם איתא דהכי הוה אחזי לן גיטיך' — ואם תאמר, מה מועילה הוכחה זו שהיא משקרת, הלא יש עמה שני עדים ובכל מקום 'תרי כמאה'?

וצריך לפרש שאין הכוונה שההוכחה מבררת את המעשה, אלא אנו צריכים לידע אם באמת ברי לה כפי שהיא אומרת, והלא כיון שיש שני עדים הסותרים לדבריה שמא היא משקרת ואין הדבר ברור לה ועלינו להפרישה מאיסור ספק — לזה אמר רבא שכיון שהיא יראה לשקר, אם כן מוכח שאצלה הדבר ברור [אעפ"י שגוף המעשה עדיין מוטל בספק]. ורב אסי סובר שנאמנת בלא שום הוכחה שהדבר ברור לה אלא שבגירושין סמוכים יש הוכחה נגדית ורגלים לדבר לומר שהיא משקרת וגם לה אינו ברור. (קובץ שעורים. [ובסגנון אחר בשערי ישר (א, יח): 'הוכחה זו (דאחזי גיטיך) ודאי דלא מהני להכריע בין העדים אלא דמרעא את ברי דידה, ומשו"ה תצא. והטעם בזה, דאף דלביית דין הוי דין ספק ומ"מ כופין אותה, דבאמת בבירור שכלי ברור לבי"ד שהעדים משקרים, אלא דלא נתנה לנו תורה רשות להכריע דין בין העדים על ידי הוכחה שכלית, אבל להכריע שברי שלה שקר יש לנו רשות וכת על זה].

כסברא זו שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, בבאור דברי התוס' (בד"ה הבא, ולהלן כו: ד"ה אנו), שחזקת דייקא ומינסבא מועילה בתרי ותרי לפטור אותה ואת העד מחטאת, ומה תוספת יש בדיוקה ובירורה על שני העדים — אלא הכוונה שחזקה זו מועיל שנאמינה בכך שברי לה, הלכך אין לנו לחייבה. וע' בשערי ישר שם ובבית ישי נ. וע"ע בכללות הענין בשערי ישר ו, יח. וע"ע בבאור דברי התוס' בשו"ת אבני נזר חו"מ קעא ד"ה ומה).

'כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירשה' — והנידון כשנישאת לאחר שלשה חדשי הבחנה, אם תצא אם לאו. אבל נישאת מיד ודאי תצא. (עפ"י רא"ש)

דף כג

'עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה' — מו"מ מסוגיתנו בענין עד אחד בקדושין [במכחשתו ובשאינה מכחשתו] — ע' בר"ן ובשטמ"ק מהרא"ה; תרומת הדשן ריב; שער המלך אישות ט, לא; שערי ישר ז, ב; אחיעזר ח"א כד, ב; דובב מישרים ח"א פג; זכר יצחק יב (ד"ה אמנם לדעתי); אבני נזר אה"ע קלט, כט.

'אבל גבי גירושין אם איתא דאיגרשא קלא אית לה למילתא, קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא' — משמע שאם אין אנשים עשויים לגרש בצנעה, הרי זו הכחשה לעדים. ודבר תימה הוא להכחיש העדים על סמך הוכחה זו, והלא אינו מן הנמנע שיארע שום אונס או סיבה שיצטרכו לגרש בצנעה. ואולם מצינו כעין זה בראש הפרק (טז:), ששייך להכחיש עדים על סמך 'אנן סהדי', כמו שאמרו שם 'אי כל הנשאת בתולה יש לה קול כי אתו עדים מאי הוי, הנך סהדי שקרי נינהו'. (קובץ שעורים. וכתב מהרש"ל (יש"ש לד): 'ונראה, האידנא שכמה חומרות נהגו בנתינת הגט, ומשום הכי נהגו ליתן בכנופאי, כדי שלא להוציא לעז, ולברר על הספיקות, אם שנים הדרים באותה חצר אומרים לא ראינו ולא שמענו שנתגרשה — תצא, אם לא שנישאת לאחד מעדיה').

'נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שטהורה אני... ואחר כך באו עדים ואמרו לא ידענו — הרי זו לא תצא' — ודוקא אם התירוה לינשא אבל אם לא התירוה, אסורה. ונראה שמדובר שהעדים אומרים ידענו שנשבית (וכ"כ הרש"ש) אך לא ידענו אם טהורה היא אם לאו, ולכך אם לא התירוה אסורה, כיון

שיש כעת עדים שנשבעת. (ובספר אילת השחר נקט בפשיטות שהעדים אינם יודעים מאומה, ותמה מדוע ייגרע במה שאמרה יש לי עדים ואין לה, ולהאמור לק"מ).

'התירוה לינשא ואחר כך באו עדים... הרי זו לא תצא' — לא הביאו ברייתא זו לסייע לאבוה דשמואל שפירש לא נישאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת — כי ברייתא זו מדברת בשבויה שהקילו בה, ואילו אבוה דשמואל קאי גם על הרישא לפי רבי אושעיא ששנה סיפא דמתניתין אאשת איש. (ר"ן; וערש"ש).

ולפימש"כ מהר"ם שיף בדקדוק לשונות רש"י מבואר שמאבוה דשמואל לא שמענו אלא בשבויה. וכן משמע ביש"ש (לו). וע' בשו"ת מהרי"ק עב ד"ה ועל אשר תירצתי).

'אמר ליה שמואל ועד האידינא מאן נטרינהו' — ודאי לא נתכוין שמואל לומר שאינן צריכות שמירה, וכי משום שכבר נעשתה בהן עבירה יניחן לעבירה נוספת? אלא כוונתו לומר שמעתה לא תועיל להן שמירה להתירן. 'אמר ליה: אילו בנתך הוויין מי הוית מזלזל בהו כולי האי' — פירוש, לא היה לך לומר דברייך בלשון זו המשתמעת כולזול, שאפשר להניחן ללא שמירה. (מהרש"א עפ"י התוס'. ועריטב"א).

'עדי טומאה איתמר' — וכך היה באחת מבנות מר שמואל, שממנה נולד רב מרי בר רחל בר שמואל. וצריך לומר שלא כולן אמרו 'נשבעתי וטהורה אני'. (עפ"י תוס' שבת קנד. ריעב"ץ).

(ע"ב) 'אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד את טמאה וחברתך טהורה... חברתה משתריא אפומא דעד' — פירשו הר"ן והריטב"א שאין מדובר כפי הנראה בפשיטות שהיא קדמה והעידה שחברתה טמאה ואחר כך בא העד והעיד שחברתה טהורה, כי באופן זה אין חברתה מותרת, שעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא, אלא מדובר שקדם העד המעיד טהורה והתירוה להינשא על פי עדותו, ורק אחר כך באה היא והעידה שחברתה טמאה — באופן זה אין דבריה מועילים לסתור דעת העד שכבר נתקבלה עדותו כשנים והתירוה להינשא.

והביא הר"ן דעת אחרים האומרים שכיון שהוא עד כשר והיא פסולה לעדות, הקילו בשבויה להאמין לעד האומר טהורה, אף אם קדמה היא לעד. (כן נראה פירוש דבריו. ואולם ביש"ש (לח) כתב בשם הר"ן שבשבויה הקילו לעולם לסמוך על העד המטהר, ואין הבדל בין כשר לפסול. וכן נקט לעיקר).

וע"ע בחדושי הגרנ"ט (כט, לו) ובספר אילת השחר, שעמדו לפי שיטת הרמב"ם (סנהדרין טז) שעד אחד נאמן לומר על אשה שהיא זונה ופסולה לכהונה, כבשאר איסורין, מדוע נאמין לזה שאומר טהורה ולא לזו האומרת טמאה. ופירש באיה"ש שהואיל ומהתורה עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא כשבאו בבת אחת, הרי שמהתורה היא מותרת, ורבנן הקלו בשבויה לסמוך על העד המטהר. וע"ע אחיעזר ח"א ה, יא.

ובענין עד כשר כנגד עד פסול, בעדות שעד אחד נאמן בה — ע' בחדושי הגר"ח הלוי גירושין יב, כא ובאילת השחר).

'מהו דתימא הני תרווייהו טהורות נינהו והאי דקאמרה הכי, תמות נפשי עם פלשתים היא דקא עבדה, קמ"ל' — פירש מהרש"ל (ים של שלמה לח. וכן כיוון באור שמח — עדות ספ"ג ע"ש) שמדובר כשחוזרת בה ואומרת באמת טהורה אני ולא אמרתי טמאה אלא משום 'תמות נפשי...'. וקמ"ל שאין זו אמתלא מקובלת, כשמשימה עצמה רשעה. אבל אם אין מדובר כן אלא עומדת בדיבורה, הלא אין כל חידוש בדבר.

(ע' בספר אילת השחר שהקשה מכאן על הסוברים ד'שויא אנפשיה' מדין נדר הוא, שלפי"ז אין סברא כלל להתחשב בטעם קלוש זה ולהתירה. אבל לפירוש הנ"ל אתי שפיר דלא נימא דאמתלא טובה היא. וע"ע שו"ת אור לציון ח"א אה"ע סוס"י א).

*

'אני וחברתי טמאה נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה...' —
 אם אחד בא אצלו ומספר לו את עניניו, ובתוך ספורו ספר לו איזה דבר שהוא גנות לעצמו ולחברו —
 אינו מותר להאמינו רק על עצמו ולא על חברו. — וראיה לזה ממה דאמרינן בכתובות אני וחברתי
 טמאה נאמנת על עצמה ואינה נאמנת על חברתה. ועיין שם בגמרא דאיירי דליכא עדים דנשבית ומשום
 הכי אינה נאמנת רק על עצמה ולא על חברתה, דעומדת בחזקת טהרה. והכי נמי בענינו כל סתם איש
 מישראל עומד בחזקת כשר והגון, ואינו נאמן המספר רק על עצמו ולא עליו. (תפץ חיים — הלכות לשון
 הרע ז,ו ובבאר מים חיים).

דף כד

'שלי חדש ושל חברי ישן, שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן' — התוס' הביאו מרש"י במקום אחר
 שהביא מפרשים 'חדש' — משום עומר. והקשו התוס' שלא מצינו בשום מקום שנחשדו עמי הארץ על
 החדש. ויש מי שכתב להוכיח שבדבר הנוגע לרבים, כגון שוחט לרבים או מוכר לרבים, צריך קבלה
 לכל דבר, לכך בסתמא אינו נאמן. (ע' משיב דבר ח"ב הלכות שחיטה א).
 יש מי שכתב להוכיח שאי אפשר להפריש תרומה מהתבואה החדשה קודם העומר משום שצריך שיהיו
 'שיריה ניכרים' ומותרים באכילה, וזו הלא שירייה אסורים. ולפי זה 'שלי חדש... שלי אינו מתוקן' דבר
 אחד הוא, כי כיון שהיא מהתבואה החדשה לכך אינה מתוקנת, שאי אפשר להפריש ממנה תרומה. (עפ"י
 פרי יצחק ח"א סו"י לה)

(ע"ב) 'בשכלי אומנותו בידו' — פירש מהרש"ל (ב'חכמת שלמה) עפ"י פרש"י, שכששואלים אותו אם
 מוכר תבואה אומר חדש ורע הוא ואינו רוצה למכור, וכלי אומנותו בידו, אם כן מוכח שרוצה
 למכור במקום אחר וגומלים הם זה את זה.
 (וצ"ע אם כן מה טעמו של רבי יהודה, הלא אנו רואים שמשקר. ונראה לכאורה שאינו אומר בפירוש שלא בא למכור, אלא
 אומר לאנשים שכדאי להם לקנות אצל חברו ולא אצלו, ומ"מ יש ריעותא במה שכלי אומנותו בידו, שנראה שדעתו למכור
 במקום אחר ושם יאמר חברו עליו).

'אבל נשיאות כפים דאיסור עשה לא' — בפירוש דברי רבי יוסי (בשבת קיח) 'מימי לא עברתי על דברי חברי.
 יודע אני בעצמי שאיני כהן, אם אומרים לי חברי עלה לדוכן אני עולה, ובבאר התוס' שם שתמהו איזה איסור יש בדבר —
 ע' במובא ב'יוסף דעת' שם (חוברת קז) ובספרים הרבים המצוינים שם.

'גדולה חזקה...' — כבר דנו גדולי עולם על דינם של 'כהני חזקה' שאינם מיוחסים, האם מצד דין תורה
 הינם כהנים לכל דבר, אלא שמשום מעלה וסלסול ביוחסין הצריכו כתב יחוס או עדות גמורה, לענין
 עבודה. ואף לגבי אכילת תרומה מדאורייתא — לפי לשון אחת בגמרא להלן החמירו, משום חשש העלאה
 ליוחסין. או שמא נידונים כספק ולא כודאי מוחלט, אלא שלענין אותן זכויות שהם מוחזקים בהן —
 ממשיכים להחזיק מצד החזקה, אבל בתרומה דאורייתא אינם אוכלים מעיקר הדין, משום שאינם
 מיוחסים.
 וכפי הצד הראשון, מבואר באופן פשוט מה שהכהנים נושאים כפיהם בזמן הזה, ואין חוששין שמא זרים